

непрозрачность и коррумпированность власти, нереализованность программных установок победившей элиты, затяжной экономической кризис и немодернизированные экономики.

При этом следует отметить, что формальные и неформальные институты в рассматриваемых странах предлагают свои варианты стратегий развития. Государственные институты имеют больше ресурсов и возможностей для артикуляции интересов общества и выявления основных социальных, экономических, политических и других проблем, требующих своего решения. В Украине на государственном уровне приняты программы стратегий развития, регулярно происходят экспертные обсуждения этих программ, в последние годы национальные варианты стратегий развития пытаются реформировать и адаптировать к новым политическим и экономическим реалиям. Т. е. формально все необходимые действия со стороны власти происходят. Однако, вышеперечисленные проблемы не позволяют представленным стратегиям быть принятыми в обществе. Это определяет уровень эффективности украинской публичной политики, что в свою очередь порождает проблему доверия к власти. В результате это может привести к долговременному и малопрогнозируемому политическому кризису и отказу от демократического пути развития системы.

1. Горовиц Д. Л. Различия демократий / Д. Л. Горовиц. – Режим доступа : <http://old.russ.ru/antolog/predely/2-3/dem26.htm>.
2. Мальцева Д. А. Стратегическое моделирование в политическом пространстве / Д. А. Мальцева // Политекс. – № 3. – 2010. – Режим доступа : <http://www.politex.info/content/category/4/43/30/>.
3. Рейсингер Д. Л. У. Встановлення та зміцнення демократії. У пошуках правильної парадигми: концептуальні перспективи посткомуністичного переходу у країнах Східної Європи / Д. Л. У. Рейсингер ; пер. з англ. Д. Гузін. – К. – 2003. – С. 77–106.
4. Соловьев А. И. Проблемы современного государственного управления / А. И. Соловьев // Научный эксперт. – 2010. – Вып. 1–2. – Режим доступа : http://www.rusrand.ru/text/Jornal1_2_2010.pdf.

Стратегія розвитку держави є результатом державної політики, яка залежить від багатьох обставин. В першу чергу це стосується політичного режиму, інституціональних факторів і динаміки розвитку країни. Державна політика і національна стратегія формується під дією як формальних і неформальних інститутів.

Ключові слова: державна влада, національна стратегія, політика держави, політичних інститутів.

Strategy of the development of state is the result of the public policy, which depends on many circumstances. First of all this concerns political regime, institutional factor and dynamics of the development of the country. Public policy and national strategy is formed under the action both of formal and nonformal institutes.

Keywords: public authority, the national strategy, the policy of state, political institutes.

УДК 32:005(477)
ББК 66.022(4Укр)

Валерій Штерн

ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

У статті досліджуються причини, що стримують розвиток демократичної політичної системи України, розглядаються основні шляхи її модернізації.

Ключові слова: політична система, модернізація, консенсус, публічна влада.

Для створення методологічної концепції дослідження тенденцій розвитку сучасної України слід орієнтуватись на необхідність цілісного наукового підходу щодо визначення стратегічного напрямку сучасного українського суспільства. Для цього варто скористатись теорією і практикою політичної модернізації, в основі якої лежить проб-

лема демократичного розвитку політичної системи. Зростання важливості цієї проблеми для сучасної України не викликає сумнівів. Адже шляхи вдосконалення політичної системи дозволять пришвидшити темпи змін у всіх сферах суспільного життя, забезпечити в них структурні та якісні зміни. Все це вимагає і з наукової, і з практичної точки зору вивчення та узагальнення механізмів та шляхів процесу модернізації політичної системи України, вияву причин, які стримують демократичний розвиток політичної системи.

Серед вітчизняних досліджень з проблем модернізації політичної системи України слід виділити праці Е.Головахи, Н.Паніної, В.Горбатенка, І.Предборської [1], колективні монографії політологів [2]. В них вперше в вітчизняній політичній науці здійснено аналіз сутності процесу вдосконалення політичної системи, розмаїття підходів до цієї проблеми. Разом з тим малодослідженими залишаються проблеми чіткого розуміння комплексу причин, що не дають можливості ефективно розвиватись політичній системі України, шляхів та напрямів її демократичного розвитку.

Як вважає відомий вітчизняний вчений М.Михальченко в Україні склалася політична система, поскільки не може існувати держава без усталеної політичної системи. В Україні сформувалась значною мірою олігархія – форма правління державою, коли влада зосереджена в руках вузького кола осіб (олігархів) і елементи політичної системи забезпечують таку форму правління. Водночас в Україні зберігається напіврозвинена демократія, що забезпечує олігархічній владі цивілізований імідж. Етап олігархічного правління в різних формах проходили багато сучасних демократичних країн, поки клани не навчилися доручати управління державами своїм агентам-політикам і така ситуація була юридично закріплена в законах відокремлення політики від бізнесу. Таку політичну систему можна класифікувати як “напівдемократичну олігархію” [5, с.29].

Основною метою реформування політичної системи України є: 1) забезпечення реального народовладдя, створення ефективного механізму регулювання політичних відносин відповідно до досвіду країн усталеної демократії; 2) узгодження політичної системи з економічною, соціальною і духовною сферами суспільного життя, оптимізацію механізму їх взаємодії; 3) посилення соціальної спрямованості державної політики та її перетворення на ефективний засіб надійного забезпечення соціальних прав і гарантій громадян; 4) унеможливлення спроб будь-яких суспільно-публічних сил узурпувати політичну владу, або спрямовувати діяльність владних структур на задоволення кланових інтересів.

Якщо виходити з того, що саме політична система, за Парсонсом, використовується для формування суспільних цілей та прийняття рішень щодо напрямів розвитку, то політична наука покликана науково осмислити й представити моделі стратегічного розвитку України.

Розглянемо лише деякі причини, які стримують розвиток демократичної політичної системи України: 1. Відсутність у політичній еліті бажання здійснювати пошук основних напрямів розвитку суспільства (в економічному, соціальному, культурному, політичному, правовому вимірах), спрямованість її волі на вирішення кон’юнктурних проектів. В певній мірі можна погодитись з думками українських вчених про те, що стратегічна програма, що відповідає інтересам країни, була підмінена системою хаотичних лобістських тілорухів. Це виглядало і виглядає таким чином, що стратегія політичного планування зводилась до політичних лозунгів, спрощених цілей: зростання добробуту громадян, розбудова демократії і т. п. Все це веде до того, що політичні еліти не спроможні представляти інтереси громадян та виконувати свою роль у системі представницької демократії, з одного боку, а з другого – нездатність лідерів політичних сил йти на компроміс.

2. З початку транзиту політичної системи більшість суб'єктів політики відкидали всі атрибути радянської системи, в тому числі й планування та ідеологію. Однак невдовзі стало очевидним, що трансформаційні процеси в Україні вимагають чітких, теоретично обґрунтованих орієнтирів внутрішньої та зовнішньої політики, які неможливо знайти безпосередньо з повсякденного досвіду, інтуїції. Тому відсутність ідеології призвела до того, що в політиці почало домінувати не стратегічне, а тактичне мислення, яке почало набувати кон'юнктурних рис. Все це призвело до згорання роботи над програмами розвитку суспільства.

3. Відсутність системного бачення розвитку політичної системи України, що обумовлено домінуванням вузьких політичних інтересів над комплексним баченням розвитку держави. Як наслідок – реформи не мають завершеного характеру, поскільки відбуваються лише в одній із сфер – в системі виборів або у зміні повноважень основних інститутів влади – парламенту чи Президента. У цьому розумінні важко не погодитись з П.Козловськи, який стверджував, що одна з основних проблем усіх політичних систем – це проблема координації, тобто взаємодії між її внутрішніми компонентами [3, с.270].

4. Більшість зарубіжних та вітчизняних політологів вважають однією з головних причин неефективності політичної системи “вторгнення готових зразків, напрацьованих модернізованим світом, у соціально-історичний контекст суспільства, яке не встигло пройти стадію модернізації за рахунок внутрішніх процесів”. В результаті відбувається взаємне накладання на короткому проміжку часу різнорідних конфліктів, що викликає їхнє загострення та виникнення деструктивного симбіозу і на його основі в умовах перехідного періоду “кризового синдрому модернізації” [2, с.27].

Головними пріоритетами модернізації політичної системи України залишаються:

1. Послідовна демократизація конституційного ладу, підпорядкування публічної влади принципу відповідальності держави перед людиною.

2. Побудова системи публічної влади на принципі єдності влади й раціонального розподілу владних повноважень, реформування місцевого самоврядування в Україні.

3. Послідовне утвердження парламентаризму, приведення законодавства України у відповідність з Конституцією.

4. Створення національної правової системи, проведення глибоких реформ у правовій сфері та узгодження національного законодавства з міжнародно-правовими актами.

5. Гармонізація взаємодії всіх складових політичної системи: держави, політичних партій, місцевого самоврядування, громадських організацій і громадян України.

6. Модернізація новостворених політичних інститутів, забезпечення їх належного функціонування в сучасних умовах і на перспективу.

7. Для успішної модернізації політичної системи українського суспільства необхідно досягнути трьох основних консенсусів між правлячими та опозиційними політичними силами: а) щодо минулого розвитку суспільства; б) при обговоренні цілей суспільного розвитку; в) при вирішенні правил “політичної гри”.

8. Ціннісно-культурне забезпечення реформування політичної системи через формування модернізованої ідеології (вона повинна стати синтезом цінностей, ідей лібералізму, консерватизму, соціал-демократії + патріотизму).

Таким чином, глибоке розуміння причин, що стримують демократичний процес розвитку політичної системи України, аналіз шляхів та основних напрямів її модернізації, формування ефективної політичної еліти створять можливості якісного реформування демократичної політичної системи сучасного українського суспільства.

1. Головаха Є. І., Паніна Н. В. Основні етапи і тенденції трансформації: від перебудови до “помаранчевої революції” / Є. Головаха, Н. Паніна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 3. – С. 32–51; Горбатенко В. П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть. – К. :

- “Академія”, 1999. – 240 с.; Предборська І. Соціальна зміна як проблема соціологічної теорії / І. Предборська // Філософська і соціологічна думка. – 1994. – № 3–4. – С. 16–35.
2. Кремень В. Г., Табачник Д. В., Ткаченко В. Н. Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду). – К. : ARS-UKRAINE, 1996. – 793 с.; Українське суспільство на порозі третього тисячоліття/ під ред. М. О. Шульги. – К. : Інститут соціології НАН України, 1999. – 687 с.; Політична система України: проблеми становлення і розвитку : монографія / за ред. В. І. Кафарського. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 456 с.
 3. Михальченко М. Політична система в Україні: щоби модернізуємо? / М. Михальченко // Віче. – 2011. – № 1 (286). – С. 27–30.
 4. Козловски П. Общество и государство: неизбежный дуализм / П. Козловски. – М., 1998. – 368 с.
 5. Горбатенко В. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть / В. Горбатенко. – К. : Академія, 1999. – 240 с.

В статье исследуются причины, которые сдерживают развитие демократической политической системы Украины, рассматриваются основные пути ее модернизации.

Ключевые слова: *политическая система, модернизация, консенсус, публичная власть.*

This article investigates the causes that hinder the development of a democratic political system in Ukraine, considered the main ways to modernize.

Keywords: *political system, modernization, consensus and open.*